

Katyń Pro Memoria
Scenariusz zajęć z historii
o Zbrodni Katyńskiej

*szkoły
podstawowe*

katynpromemoria.pl

Przekazujemy Państwu scenariusze lekcji o Zbrodni Katyńskiej dla szkół podstawowych. Elementem łączącym wszystkie scenariusze jest portal katynpromemoria.pl, który powstał w 2020 roku w związku z 80. rocznicą Zbrodni. Portal to rodzaj wirtualnego spaceru po nekropoliach katyńskich. Trójstopniowa narracja pozwala poczuć atmosferę miejsca, zanurzyć się w symboliczny katyński las i spacerując po nim jeszcze raz na nowo odkryć wydarzenia i miejsca znane z tragicznych kart polskiej historii. Podążając w głąb symbolicznego lasu, odkrywamy „Głosy” ofiar, bliskich, świadków ekshumacji, dokumenty. Czytają je wybitni aktorzy, m.in. Jan Englert, Piotr Fronczewski, Andrzej Chyra czy Maja Komorowska.

Bardziej dociekliwi mogą wyjść poza symboliczną przestrzeń i zobaczyć jak cmentarze wyglądają w rzeczywistości. Mogą poznać historię stojącą za cmentarzami Ofiar Zbrodni w Katyniu, Miednoje, Charkowie, Bykowni, a także Kuropatach – miejscu prawdopodobnego ukrycia ciał Ofiar Zbrodni Katyńskiej. Prezentowane scenariusze lekcji koncentrują się na jednym obszarze – Polskim Cmentarzu Wojennym w Katyniu. To w Lesie Katyńskim odkryto w 1943 roku pierwsze ciała Ofiar i to właśnie mogiły polskich jeńców z Kozielska stały się symbolem całej Zbrodni.

Autorki prezentowanych scenariuszy to zwyciężczynie konkursu ogłoszonego przez Centrum. Serdecznie gratulujemy! Mamy nadzieję, że scenariusze będą przydatną pomocą na Państwa lekcjach.

Katyń – miejsce wiecznie żywej pamięci o wydarzeniach z 1940 r.

?

Co stało się z polskimi jeńcami, którzy dostali się do sowieckiej niewoli i jak odkrywano prawdę o ich losie?

opis zajęć

- + Scenariusz jest przeznaczony dla klas 7 i 8, w ramach realizacji zagadnień Podstawy programowej historii z 14.02.2017 r.
- + Zajęcia sprawdzają się zarówno wersji zdalnej, jak i stacjonarnej. W przypadku realizacji ich w formie stacjonarnej trzeba zadbać o możliwość pracy każdego ucznia na sprzęcie z dostępem do Internetu i wydrukować materiały potrzebne w trakcie zajęć.
- + Scenariusz zawiera wskazania i materiały do wykorzystania w pracy z uczniami, którzy mają problem z wykonaniem części zadań.
- + Zajęcia są zaplanowane na dwie lekcje. Nie muszą się one odbywać jedna po drugiej tego samego dnia. Powodzenie zajęć wymaga dużej dyscypliny czasowej.

przebieg zajęć

Lekcja 1.

1. Rekapitulacja wtórna i wprowadzenie nowego tematu / 10 minut

Zanim wprowadzimy nowy temat przesyłamy uczniom link lub dajemy wydrukowany w formie kodu QR. Uczniowie przypominają sobie informacje dotyczące początku II wojny światowej [Materiał 2].

Po wykonaniu zadania powtarzamy z uczniami, jakie kraje napadły na Polskę we wrześniu 1939 r.

Prezentujemy mapę przedstawiającą podział ziem polskich między III Rzeszą Niemiecką a ZSRS – mapa „Polska pod okupacją niemiecką i sowiecką” [Materiał 3].

Pomoce dydaktyczne:

Kryteria sukcesu ucznia:

- wiem, jak doszło do Zbrodni Katyńskiej
- znam chronologię najważniejszych wydarzeń związanych ze Zbrodnią Katyńską i nazwy sowieckich obozów, gdzie trzymano polskich żołnierzy
- potrafię scharakteryzować warunki panujące w sowieckich obozach jenieckich
- znam pojęcia NKWD, sowietyzacja
- rozumiem okoliczności ujawnienia Zbrodni Katyńskiej
- wyjaśnię symbolikę obecną na Polskim Cmentarzu Wojennym w Lesie Katyńskim

Nauczyciel poleca wskazać na mapie ziemie zajęte przez ZSRS. Następnie informuje uczniów, że na dzisiejszej lekcji zajmiemy się tym, jak Rosjanie potraktowali polskich żołnierzy pojmanych w 1939 r. Podajemy uczniom temat i cel lekcji.

2. Przebieg lekcji / 30 minut

Prosimy uczniów, aby cofnęli się do sierpnia 1939 r. Wyświetlamy zdjęcie Warszawy okresu międzywojennego [np. [Materiał 4](#)]. Nauczyciel zadaje pytanie:

- *Jakie grupy społeczne można było spotkać na ulicach Warszawy przed wojną?*

Jeśli uczniowie mają problem, mogą wykonać zadanie – wyszukują w wykresie nazwy grup społecznych (robotnicy, inteligencja, żołnierze, burżuazja, drobnomieszczactwo, duchowieństwo) [[Materiał 5](#)].

Po wymienieniu przez uczniów różnych grup społecznych nauczyciel wskazuje uczniom, że III Rzesza i ZSRS dążyły do likwidacji polskości na naszych ziemiach. ZSRS realizowało m.in. politykę sowietyzacji, dążąc do narzucenia sowieckiej kultury i mentalności. Zadajemy uczniom pytanie:

- *Które grupy i jak mogły zagrozić ZSRS w realizacji polityki sowietyzacji na ziemiach polskich?*

Nauczyciel wskazuje, że Rosjanie mieli świadomość, że aktywność polskiego wojska mogła stanowić zagrożenie dla sowieckiej polityki. Przeszkodą w realizacji ich zamiarów mogła też stać się inteligencja. Przedstawiciele tych grup stanowili większość wśród jeńców, którzy dostali się do sowieckiej niewoli w 1939 roku. Postanowiono więc ich zamordować.

Nauczyciel prezentuje uczniom stronę katynpromemoria.pl [[Materiał 1](#)]. Prosi uczniów o skupienie i przeczytanie pierwszych informacji wyświetlanych na stronie. Szczególnie ważne, aby uczniowie zwrócili uwagę na to:

- *ilu żołnierzy zostało zamordowanych?*
- *ilu żołnierzy zostało pochowanych w Katyniu?*

Gdy uczniowie zapoznają się z tymi informacjami, nauczyciel omawia z nimi odpowiedzi na te pytania. Wskazuje, że zanim doszło to tej tragedii, Rosjanie przetrzymywali żołnierzy. Początkowo do niewoli sowieckiej trafiło ok. 250 tys. polskich żołnierzy, lecz w związku z brakiem dla nich miejsc zaczęto zwalniać jeńców pochodzenia białoruskiego i ukraińskiego, szeregowców i podoficerów polskiego pochodzenia, którzy pochodzili z ziem

Cel ogólny:

- poznanie okoliczności związanych ze Zbrodnią Katyńską (jak do niej doszło? jak ją ujawniono?)

Cele szczegółowe:

- uczeń rozumie:
 - powody zamordowania polskich żołnierzy;
 - pojęcie NKWD, sowietyzacja;
 - okoliczności ujawnienia Zbrodni Katyńskiej;
- uczeń potrafi:
 - wskazać na mapie obszar włączony do ZSRS po IX 1939 r.;
 - określić warunki w obozach jenieckich na terenie ZSRS;
 - omówić symbolikę obecną na Polskim Cmentarzu Wojennym w Lesie Katyńskim;
- uczeń zna:
 - daty 5 III 1940 r., 1943 r., 1988 r., 28 VII 2000 r.;
 - miejsca sowieckich obozów, gdzie trzymano polskich żołnierzy.

Metody i techniki:

- pogadanka;
- praca w grupie;
- ekspozycja;
- praca pod kierunkiem;
- gra dydaktyczna;
- mapa myśli.

okupowanych przez ZSRS oraz jeńców z ziem zajętych przez III Rzeszę (tych nie zwolniono, ale przekazano Niemcom). Rosjanie jeńców przetrzymywali w trzech obozach – prosimy uczniów, aby przypomnieli nazwę jednego z nich, który poznali w zadaniu na początku zajęć. → → →

Następnie uczniowie otrzymują karty pracy [[Materiał 6](#)] i prosimy, aby odkodowali dwie pozostałe nazwy obozów, gdzie byli przetrzymywani polscy jeńcy (Kozielsk, Ostaszków) – zadanie nr 1 w karcie pracy. → → →

Nauczyciel dzieli klasę na trzy grupy (w przypadku bardzo licznej klasy można podzielić uczniów na sześć grup i wówczas po dwie grupy będą pracować nad podobnymi poleceniami; przy podziale na grupy warto zwrócić uwagę, że grupa III ma najdłuższy tekst do przeczytania). Każda grupa dostaje inny fragment dotyczący sytuacji w obozie w Kozielsku i szuka odpowiedzi na pytania [[Materiał 7. Sytuacja w Kozielsku. Zadania dla poszczególnych grup](#)]. W efekcie pracy każda grupa wypełnia też swoją część mapy myśli.

Tę część w przypadku zajęć stacjonarnych można przeprowadzić tak, że nauczyciel na tablicy zapisuje główne hasło SYTUACJA W OBOZIE W KOZIELSKU i dopisuje podhasła, które klasa ma wypełnić. Możemy również wykorzystać mindMeister, czyli opcję mapy myśli online, gdzie dajemy uczniom dostęp i tam wypełniają oni mapę. [[Przykład mapy udostępnionej dla uczniów to Materiał 8](#)].

Po wykonaniu pracy przez grupy nauczyciel wraz z uczniami omawia efekty prac.

Nauczyciel wskazuje, że władze ZSRS postanowiły 5 marca 1940 r. wydać decyzję o skazaniu jeńców na karę śmierci. Przedstawiamy uczniom źródło historyczne – decyzję Biura Politycznego WKP(b) w sprawie jeńców polskich [[zadanie nr 2 w Materiale 6](#)]. Uczniowie czytają tekst, a następnie pod kierunkiem nauczyciela odpowiadają na pytania znajdujące się pod tekstem źródłowym:

1. *Ile osób łącznie miało zostać rozstrzelanych?*
2. *Jaki był powód wymierzenia takiej kary?*
3. *Czy oskarżeni mieli szansę przedstawienia dowodu swojej niewinności przed sądem? Uzasadnij odpowiedź, cytując odpowiedni fragment.*

Nauczyciel w krótkim wykładzie mówi, że wiosną 1940 r. polscy jeńcy zostali zamordowani. Byli zabijani m.in. w Lesie Katyńskim. Przez trzy lata nie było wiadome, co stało się z polskimi jeńcami, a tymczasem 22 czerwca 1941 r. III Rzesza

Materiał 2 – padła tam nazwa Starobielsk.

Taka forma tej części zajęć ma na celu utrzymaniu uwagi uczniów.

W E A Γ O L E V U
E V > J V A H E V

rozpoczęła plan Barbarossa, czyli zaatakowała ZSRS. W tym momencie Józef Stalin podjął działania w celu poszukania sojusznika w państwie polskim. W dniu 30 lipca 1941 r. został podpisany układ Sikorski-Majski (sygnatariuszami byli gen. Władysław Sikorski, premier oraz Naczelnny Wódz oraz Iwan Majski, ambasador ZSRS w Wielkiej Brytanii). Układ ten dotyczył m.in. utworzenia Polskich Sił Zbrojnych na terenie ZSRS oraz amnestii dla polskich więźniów przebywających w obozach sowieckich. Podczas rozmów padały pytania dotyczące losu polskich jeńców pojmanyh w 1939 r. Przedstawiciele ZSRS unikali odpowiedzi na pytania, a Józef Stalin raz stwierdził, że polscy żołnierze uciekli z obozów do Mandżurii.

Podczas opowiadania o tych wydarzeniach nauczyciel może na tablicy narysować oś czasu, wypisując daty:

- 22 czerwca 1941 r.
- 30 lipca 1941 r.

3. Rekapitulacja i podsumowanie 1. godziny lekcyjnej / 5 minut

Uczniowie przypominają sobie najważniejsze informacje, odpowiadając na pytania:

- *Gdzie znajdowały się obozy sowieckie?*
- *Ile osób zostało zamordowanych wiosną 1940 r.?*
- *Dlaczego Rosjanie zamordowali polskich żołnierzy?*
- *Dlaczego Józef Stalin nie ujawnił władzom polskim sytuacji w Katyniu?*
- *Dlaczego ZSRS potrzebował wsparcia Polski?*

Lekcja 2.

1. Wprowadzenie / 2 minuty

Nauczyciel przypomina, że wiosną 1940 r. zostali zamordowani polscy żołnierze. Znaczna ich część została pochowana we wspólnym grobie w Lesie Katyńskim. Informuje, że na lekcji uczniowie dowiedzą się, jak doszło do ujawnienia tej zbrodni.

2. Przebieg lekcji / 40 minut

Nauczyciel wspólnie z uczniami ogląda film na stronie katynpromemoria.pl [Materiał 1] w obszarze „Katyń”. Uczniowie mają znaleźć odpowiedzi na pytania:

- *Kto i kiedy odkrył ciała ofiar w Katyniu?*
- *Ile dołów znajduje się na Polskim Cmentarzu Wojskowym?*
- *Co mogło stać się z ciałami polskich jeńców z dołu nr 8?*

Po omówieniu odpowiedzi na powyższe pytania nauczyciel odtwarza fragment wspomnień Pana Henryka Troszczyńskiego (do minuty 6:06) [Materiał 9], polecając uczniom, aby zwrócili uwagę na następujące informacje:

- *Czym zajmował się Pan Henryk Troszczyński?*
- *Co zrobili Niemcy po ujawnieniu grobów?*
- *Jak odnajdywano doły śmierci?*

Następnie wracamy do rozmowy o filmie na stronie katynpromemoria.pl [Materiał 1]. Na karcie pracy [Materiał 6] uczniowie na podstawie filmu uzupełniają informacje (zadanie nr 3).

Następnie nauczyciel prezentuje filmy „Kurhan” i „Grupa ołtarzowa” na stronie katynpromemoria.pl [Materiał 1]. Na ich podstawie uczniowie wypełniają zadanie nr 4 w karcie pracy [Materiał 6], dopisując symbolikę poszczególnych elementów:

- mur – „granica między światem rzeczywistym a ziemią, gdzie spoczęli jeńcy”
- tablice z nazwiskami ofiar ułożone w rzędach – sposób potraktowania ciał zamordowanych przez Rosjan
- rdzawa czerwień – barwa krwi i rdza na guzikach z mundurów
- żeliwne płyty – zwrócenie uwagi na wyznaczenie zamordowanych
- brama pamięci – nawiązanie do Grobu Pańskiego oraz nadzieja na ujawnienie prawdy.

Po obejrzeniu filmu, wykonaniu zadania i omówieniu go z uczniami następuje rozmowa wokół pytań:

- *Który symbol wywarł na was największe wrażenie?*
- *Dlaczego tak ważne było otwarcie Polskiego Cmentarza Wojennego w Lesie Katyńskim?*

3. Podsumowanie lekcji / 3 minuty

Na stronie mentimeter nauczyciel tworzy pytanie, a uczniowie anonimowo udzielają na nie odpowiedzi: *Katyń to...*

Na ekranie/telewizorze prezentujemy odpowiedzi uczniów. Pytamy się, czy ktoś z uczniów chce rozszerzyć swoją wypowiedź.

Na koniec prosimy uczniów, aby weszli na stronę katynpromemoria.pl i symbolicznie zapalili światło pamięci.

4. Propozycja zadania na zamknięcie zajęć lub pracy domowej

Nauczyciel dzieli klasę na grupy czteroosobowe. Każda grupa ma za zadanie przygotowanie plakatu mającego uczcić pamięć żołnierzy zamordowanych wiosną 1940 r. Mogą plakat wykonać na dużych kartkach papieru albo w aplikacji Canva. Przypominamy uczniom o tym, jak ważna jest symbolika ich plakatu.

Po wykonaniu plakatów wieszamy je lub prezentujemy na telewizorze/ekranie (w momencie gdy są wykonane w aplikacji Canva). Dajemy chwilę każdemu, aby przyjrzał się pracom wszystkich grup. Niech to będzie chwila ciszy, zadumy. Możemy w tle zostawić muzykę ze strony katynpromemoria.pl.

Następnie siadamy z uczniami w kole i pytamy, co widzą w tych plakatach, na co autorzy chcieli zwrócić uwagę. Autorzy prac po refleksjach kolegów i koleżanek wypowiadają się, czy dobrze zostały oddane ich zamierzenia.

Ocalić od zapomnienia. Rzecz o Zbrodni Katyńskiej

?

Jak przekazuje się pamięć o wydarzeniach historycznych?

opis zajęć

- + Zajęcia zaplanowane są na dwie, następujące jedna po drugiej, lekcje. Scenariusz jest przeznaczony dla klas 8, w ramach realizacji zagadnień Podstawy programowej historii z 14.02.2017 r.
- + Zajęcia wykorzystują narzędzia do zdalnego nauczania, można jednak także dostosować je do pracy w formie stacjonarnej. Konieczne jest wtedy zapewnienie dostępu do portalu Katyń Pro Memoria.

przebieg zajęć

Lekcja 1.

1. Wprowadzenie / 10 minut

Nauczyciel zagaduje:

- *Historia to nasza zbiorowa pamięć. Jak jest tworzona? Jak jest przekazywana? Dzięki komu? Odpowiedzcie hasłowo na Jamboardzie.*

Uczniowie zapisują pomysły na Jamboardzie lub na plakacie w klasie. Nauczyciel odczytuje głośno pomysły, być może musi o coś dopisać. Stara się tak podsumować tę część, żeby rozróżnić historię jako efekt pracy badaczy i historię jako pamięć kultywowaną np. w rodzinie.

Nauczyciel zagaduje:

- *Sprawdźmy, jak działają sposoby przekazywania historii na konkretnym przykładzie. Temat dzisiejszej lekcji: Ocalić od zapomnienia. Rzecz o Zbrodni Katyńskiej.*

Pomoce dydaktyczne:

Kryteria sukcesu ucznia:

- zna fakty związane ze Zbrodnią Katyńską i kłamstwem katyńskim;
- wyszukuje wiadomości, porządkuje je i wykorzystuje je do rozwiązania problemu;
- współredaguje notatkę;
- odtwarza chronologię zdarzeń;
- podejmuje refleksję nad sposobami przekazywania historii i ich zależnością od bieżącej sytuacji i możliwości, np. technologicznych lub politycznych.

Nauczyciel pyta:

- *Czy ktoś coś wie na temat tego wydarzenia historycznego?*

Uczniowie swobodnie odpowiadają (3–4 chętnych uczniów).

Nauczyciel dopytuje:

- *Skąd o tym wiecie? Kto i jak wam to przekazał? Dopiszcie nowe drogi przekazywania historii, które się ujawniły w Waszych wypowiedziach.*

Uczniowie odpowiadają, dopisują nowe hasła w Jamboardzie lub na plakacie w klasie.

2. Indywidualna praca z portalem Katyń Pro Memoria / 15 minut

Nauczyciel formułuje kolejne zadanie:

- *Spróbujmy teraz zdobyć więcej informacji o Zbrodni Katyńskiej. Zapraszam na portal poświęcony temu tematowi, zwiedzimy on-line Cmentarz w Lesie Katyńskim (obszar Katyń).*

Zadanie uczniów polega na wykorzystaniu portalu do zdobycia informacji na temat Zbrodni Katyńskiej. Każdy uczeń dostaje zestaw pytań A, B, C lub D. Pytania w każdym z zestawów dotyczą innej części cmentarza do wirtualnego zwiedzenia. W każdym jest do obejrzenia film oraz do odsłuchania kilka nagranych wypowiedzi. Na koniec pracy uczniowie zapalają też światło pamięci i zapisują imię i nazwisko człowieka, któremu światło zapalili. Odpowiedzi na pytania zapisują w Indywidualnym Dokumentacie Google.

→ Zestawy zadań są zróżnicowane pod względem poziomu trudności. Przydzielając zestawy, warto brać pod uwagę poziom umiejętności uczniów, np. czytania ze zrozumieniem, przetwarzania informacji, samodzielności w pracy z tekstem, ale także zakres wiedzy ogólnej oraz stopień zainteresowania historią.

ZESTAW A

Pytania:

- *Kiedy i gdzie miały miejsce wydarzenia określone jako Zbrodnia Katyńska?*
- *Z czyjego rozkazu do niej doszło?*
- *Ile osób zostało zamordowanych?*
- *Jaka część (procent) ofiar została pochowana na tym cmentarzu?*

Zapal światelko pamięci, zapisz imię i nazwisko poległego.

ZESTAW B

Pytania:

- *W jaki sposób zabito w Lesie Katyńskim polskich żołnierzy?*
- *W jaki sposób zostali pochowani?*
- *Kto i kiedy odkrył groby w Lesie Katyńskim?*
- *Co oznacza termin „ekshumacja”?*

Zapal światelko pamięci, zapisz imię i nazwisko poległego.

ZESTAW C

Pytania:

- *Kiedy żołnierze polscy zabici w Lesie Katyńskim zostali zmobilizowani do armii polskiej?*
- *Jakie zawody wykonywali w cywilnym życiu pomordowani w Katyniu? Wymień 5 przykładowych.*
- *Do jakiej grupy społecznej zaliczyłbyś/zaliczyłabyś przedstawicieli takich zawodów?*
- *Jakie religie wyznawali pomordowani w Katyniu?*
- *Kto i kiedy odznaczył ich Orderem Virtuti Militari?*

Zapal światelko pamięci, zapisz imię i nazwisko poległego.

ZESTAW D

Pytania:

- *Jak się nazywa zwiedzane przez nas wirtualnie miejsce pamięci?*
- *Kiedy powstało?*
- *Co było w tym miejscu wcześniej?*
- *W jakich okolicznościach postawiono tam krzyż?*
- *Co głosił napis na pomniku, obok którego stanął ten krzyż?*

Zapal światelko pamięci, zapisz imię i nazwisko poległego.

Uczniowie eksplorują portal, poszukując odpowiedzi na pytania. W tym czasie nauczyciel tworzy we wspólnie edytowalnym Dokumentacie Google lub na dużym kartonie w klasie (w dwóch kopiach) przejrzysty graficznie spis (np. w formie tzw. słoneczka) wskazanych w początkowej części zajęć sposobów przekazywania historii oraz przydziela uczniom do grup, tak by w każdej z nich znalazła się przynajmniej jedna osoba opracowująca każdy z zestawów. Najlepiej jeśli będą to grupy liczące po 4 osoby (po jednej spośród wykonujących zestaw A, B, C i D).

3. Podsumowanie poszukiwania informacji na portalu Katyń Pro Memoria / ok. 20 min.

Uczniowie spotykają się w swoich grupach (na odrębnych kanałach Meet lub w odrębnych pokojach) i pracując na wspólnie edytowalnych dokumentach, sklejają swoje odpowiedzi w spójną, chronologiczną, logiczną opowieść na temat Zbrodni Katyńskiej i form jej upamiętnienia. W trakcie tych prac usuwają ze swoich notatek treści drugorzędne, selekcjonując te najważniejsze.

Lekcja 2.

1. Nawiązanie do poprzedniej lekcji / 10 min.

Kilka grup prezentuje efekty swojej pracy, tak by pojawiły się wszystkie najważniejsze informacje na temat Zbrodni Katyńskiej i formy jej upamiętnienia w Lesie Katyńskim.

Nauczyciel podsumowuje tę część zajęć:

- *Wiemy już co się wydarzyło, ale ważne jeszcze – jak się o tym dowiedzieliście. Jakie nowe sposoby przekazywania historii napotkaliście na tym portalu? Dopiszcie do naszego „słoneczka” [Dokument Google Kopia I lub karton w klasie].*

2. Wprowadzenie do kwestii „kłamstwa katyńskiego” / 10 min.

Nauczyciel:

- *Zwiedzane przez nas na poprzedniej lekcji miejsce powstało w 2000 roku. 60 lat po zbrodni, dlaczego nie wcześniej? Kto napotkał informacje na ten temat? Dlaczego order Virtuti Militari przyznał Prezydent na Uchodźstwie?*

Uczniowie zgłaszają pomysły. Nauczyciel naprowadza, dopytuje o wiadomości z portalu oraz z poprzedniej lekcji. Rozmowa prowadzi do wniosku, że zbrodnia była ukrywana.

Nauczyciel zaznacza, że Zbrodnię Katyńską otaczało długo kłamstwo katyńskie. Następnie w krótkim wykładzie przedstawia historię kłamstwa katyńskiego. Wskazuje przede wszystkim na jego źródła i uwarunkowania międzynarodowe. Referuje odkrycie masowych grobów przez hitlerowców, prace Czerwonego Krzyża, zebrane dowody oraz kontrzarzuty ZSRS. Wyjaśnia złożoność sytuacji geopolitycznej, trudności aliantów z przyjęciem faktów w okolicznościach tworzenia koalicji antyfaszystowskiej z ZSRS. Pokazuje, jak trwale okazało się narzucenie wersji sowieckiej jako prawdziwej w całym okresie istnienia PRL. Wspomina o tych, którzy z kłamstwem katyńskim walczyli (np. środowiska emigracyjne, rodziny katyńskie).

3. Pamięć o Zbrodni Katyńskiej / 15 min.

Nauczyciel:

- *Które z wypisanych sposobów przekazywania historii Zbrodni Katyńskiej były niemożliwe/niedostępne/zafalszowane w latach PRL? Zaznaczamy je na naszym słoneczku (np. czarną kropką lub pętlą).*

Uczniowie mówią, oznaczają (z nauczycielem) wskazane w dyskusji karteczki.

Nauczyciel zadaje pytanie:

- *W jaki sposób zatem Wasi rówieśnicy w latach 80. XX wieku (na przykład Wasi rodzice) mogli dowiedzieć się o Zbrodni Katyńskiej? Co zamiast tego, co zniknęło z naszej grafiki moglibyśmy dopisać? Dopisujemy, jeśli tego nie ma.*

(Jeśli nauczyciel jest w odpowiednim wieku może opowiedzieć uczniom, jak sam dowiedział się o Zbrodni Katyńskiej – od kogo, w jakich okolicznościach.)

4. Podsumowanie zajęć. Jak przekazuje się pamięć o wydarzeniach historycznych? / 10 min.

Nauczyciel prowadzi rozmowę z uczniami wokół pytania:

- *Od czego zależą sposoby przekazywania historii?*

Zanim dochodzi do rozmowy wokół tego zagadnienia uczniowie zapisują swoje odpowiedzi na to pytanie na Jamboardzie (lub kartonie w klasie). Udzielone przez nich odpowiedzi stanowią wskazówkę dla nauczyciela przy prowadzeniu rozmowy podsumowującej.

Na koniec następuje prezentacja „słoneczka” zawierającego różne odpowiedzi na pytanie, o to, jak przekazuje się pamięć o wydarzeniach historycznych.

Zwierciadła patriotyzmu

?

Dlaczego nie wolno nam zapomnieć o indywidualnych dramatach „Katynia”?

opis zajęć

- + Scenariusz jest przeznaczony do realizacji w klasie 8 w ramach realizacji zagadnień Podstawy programowej historii z 14.02.2017 r.
- + Przeprowadzenie zajęć wymaga wykonania przez uczniów wcześniej zadanej pracy domowej. Zajęcia w klasie zaplanowane są na dwie lekcje trwające po 45 min (w optymalnej wersji lekcje następują jedna po drugiej). Do ich przeprowadzenia potrzebna jest sala z przygotowanym stanowiskiem wyposażonym w laptop/ tablet dla każdej z grup (zgodnie z warunkami realizacji Podstawy programowej historii z 14.02.2017 r.). Podsumowaniem zajęć jest zapoczątkowanie/kontynuowanie projektu zbierania informacji na temat indywidualnych historii ofiar Zbrodni Katyńskiej („Zwierciadła patriotyzmu”).

Co trzeba zrobić przed zajęciami?

Na tydzień przed lekcją uczniowie otrzymują zadanie: wstępne zapoznanie się z artykułami zamieszczonymi na stronie internetowej katynpromemoria.pl w zakładce: *Historia Zbrodni Katyńskiej*.

Uczniowie zostają podzieleni na trzy grupy. Każda grupa ma zapoznać się z całą stroną, szczególną uwagę zwracając na jeden fragment:

- Grupa A zwraca szczególną uwagę na fragment *W kozielskim obozie*
- Grupa B zwraca szczególną uwagę na część zatytułowaną *Zbrodnia*
- Grupa C zwraca szczególną uwagę na fragment *Kłamstwo i walka o prawdę*.

Pomoce dydaktyczne:

Kryteria sukcesu ucznia:

- zna los jeńców polskich w obozach sowieckich;
- potrafi opowiedzieć o warunkach, w jakich żyli w ostatnich miesiącach przed śmiercią;
- ma świadomość, w jaki sposób prowadzono propagandę w obozie i jakie postawy przyjmowali Polacy;
- zna powody, dla których ukrywano prawdę o Katyniu (zarówno w czasie wojny, jak i po wojnie);
- rozumie znaczenie ujawnienia prawdy o Katyniu i potrzebę kultywowania pamięci.

Cele:

- rozwijanie umiejętności krytycznej analizy informacji, wnioskowania oraz dokonywania syntezy;
- pobudzanie poczucia odpowiedzialności za własny kraj i kultywowanie tradycji patriotycznych w kontekście działań jednostek oddających życie za ojczyznę;
- doskonalenie umiejętności pracy zespołowej;
- argumentowanie swojego stanowiska oraz wysłuchiwanie zdania innych i rzeczowe przyjmowanie odmiennych poglądów;
- kształtowanie kompetencji obywatelskich, językowych i informatycznych.

Metody i techniki:

- praca warsztatowa;
- world cafe;
- dyskusja;
- metoda projektu.

Członkowie każdej grupy na podstawie tych materiałów przygotowują fiszki, które wykorzystają w czasie zajęć :

- Grupa A: zabudowania Kozielska, kim byli jeńcy, zestawienie statystyczne, warunki, propaganda w obozie, postawy Polaków.
- Grupa B: decyzja w sprawie likwidacji obozu, wykonawcy decyzji o likwidacji, zestawienie statystyczne ofiar, zbrodnia, ujawnienie zbrodni.
- Grupa C: komisja w sprawie zbadania zbrodni (styczeń 1944), symboliczne mogiły, komisja 1951 r., Zachód wobec Zbrodni Katyńskiej, Instytut Katyński, Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej.

→ Dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi nauczyciel przygotowuje dodatkowy słowniczek z objaśnieniem trudnych słów (wybór zależny od specyfiki uczniów) oraz kartę ułatwiającą zapoznanie się z treściami wg metody czytania wg 5. kroków.

Lekcja 1.

1. Nawiązanie do wcześniejszej wiedzy / 4–5 minut

Uczniowie pod nadzorem nauczyciela odświeżają swoją wiedzę na temat:

- agresji sowieckiej na Polskę (17 września 1939);
- obszarów przedwojennej Polski wcielonych do ZSRS (w oparciu o mapę);
- polityki sowieckiej wobec Polaków na ziemiach wcielonych do ZSRS.

W dalszej części zajęć uczniowie pracują warsztatowo w grupach przydzielonych na etapie planowania lekcji z wykorzystaniem metody world cafe.

2. Część pierwsza / ok. 20 minut

Uczniowie pracują w grupach. Zadanie polega na wieloaspektowym analizowaniu problemu Zbrodni Katyńskiej w oparciu o przygotowane wcześniej fiszki oraz wiedzę zaczerpniętą z dodatkowych źródeł. Praca odbywa się w grupach równolegle – każda grupa zajmuje się swoją częścią zagadnień Zbrodni Katyńskiej, zgodnie z wcześniejszymi ustaleniami.

Do poszczególnych zagadnień zespoły warsztatowe otrzymują zestaw pytań kluczowych, które mają służyć ukierunkowaniu ich prac.

PYTANIA KLUCZOWE DLA GRUPY A:

1. *Z jakimi działaniami politycznymi ZSRS związane było zlikwidowanie klasztoru w Kozielsku?*

2. *Hotel pod wszą czy Grobowiec indyjski – jakie czynniki wpłynęły na los jeńców w Kozielsku?*

PYTANIA KLUCZOWE DLA GRUPY B:

1. *Deportacja czy zbrodnia? Likwidacja czy zagłada? – jakie były warunki ostatnich miesięcy życia ofiar katyńskich?*
2. *Okoliczności ujawnienia zbrodni – odruch humanitarny czy gra polityczna?*

PYTANIA KLUCZOWE DLA GRUPY C:

1. *Dlaczego dla wielu ukrywanie Zbrodni Katyńskiej było wygodne?*
2. *Dlaczego Zachód dążył do ukrywania prawdy o Katyniu?*

Grupy dokonują syntezy i analizy swoich zagadnień w oparciu o pytania kluczowe, zapisują propozycje odpowiedzi. Następnie wybierają spośród siebie osobę lidera-eksperta, który będzie referować wyniki pracy zespołu. Po upewnieniu się, że lider potrafi zaprezentować odpowiedzi na postawione pytania kluczowe i może wziąć na siebie obowiązki eksperta, przy stanowiskach pracy zostają tylko liderzy.

3. Część druga / ok. 20 minut

Uczniowie zapoznają się z efektami prac pozostałych grup. Przy stanowiskach pozostają tylko liderzy-eksperti. Pozostali uczniowie przemieszczają się pomiędzy dwoma pozostałymi stanowiskami. Lider-ekspert zapoznaje uczniów przysiadających się do stanowiska, z efektami pracy swojego zespołu. Zapisuje też uzupełnienia i spostrzeżenia osób, które dzięki udziałowi w analizie i syntezie innych treści prezentują inny punkt widzenia. W efekcie zastosowania metody world cafe poszczególni uczniowie zapoznają się z zagadnieniami przeanalizowanymi przez wszystkie grupy.

Lekcja 2.

1. Podsumowanie world cafe / ok. 10 minut

Liderzy-eksperti prezentują efekty pracy grup zajmujących się poszczególnymi tematami: W kozielskim obozie, Zbrodnia, Kłamstwo i walka o prawdę.

2. Dyskusja w klasie / ok. 15 minut

Pytanie problemowe (do dyskusji klasy):

- *Dlaczego nie wolno nam zapomnieć o dramacie Katynia?*

W trakcie tej części lekcji uczniowie mają możliwość prezentowania swoich indywidualnych stanowisk, przy czym rozwijają umiejętności argumentowania swoich racji. Uzupełnieniem dyskusji jest wirtualny spacer po Lesie Katyńskim: katynpromemoria.pl

3. Podsumowanie cyklu lekcji – wstęp do projektu / 20 minut

Nauczyciel w krótkim wprowadzeniu zwraca uczniom uwagę na różne wymiary pamięci o Zbrodni Katyńskiej – zbiorowy (społeczny, historyczny, polityczny) i indywidualny (psychologiczny, związany z pamięcią rodzinną). Prowadzi z uczniami rozmowę wokół pytania:

- *po co poznawać indywidualną historię człowieka, skoro mamy kompendium wydarzeń w podręczniku?*

Nauczyciel kieruje rozmową tak, by pokazać, że poznając indywidualne historie, lepiej rozumiemy zbiorowy wymiar zbrodni.

Zwraca uwagę, że wiele polskich rodzin wśród swoich przodków ma ofiary Katynia i kultywuje pamięć o nich. Można dowiedzieć się od nich, jaka była historia życia późniejszych ofiar: jakie mieli zainteresowania i pasje, jakie książki lubili, jakie mieli plany na życie, jakie szkoły ukończyli. Poznawanie ich historii uwrażliwia nas na doświadczenie Zbrodni Katyńskiej w wymiarze indywidualnym, pozwalając jednocześnie dostrzec, że „wielka historia z kart podręczników” dotyczyła życia zwykłych ludzi. Uczniowie wraz z nauczycielem poznają nazwiska ofiar Zbrodni Katyńskiej ze środowiska lokalnego i przystępują do tworzenia biogramu bohatera – człowieka, który też miał swoje dzieciństwo i młodość przed wojną.

Nauczyciel prezentuje założenia projektu „Zwierciadła patriotyzmu”. Jego celem jest ukazanie historii katyńskiej jako wielu przenikających się obrazów i perspektyw związanych nie tylko z wielką polityką, ale również życiorysami pojedynczych osób. Przygotowane przez młodzież biogramy (w oparciu o rozmowy z potomkami, archiwistami, kwerendę lokalnej prasy przedwojennej) staną się zaczątkiem otwartego projektu, którego efekty będą zamieszczane w chmurze i sukcesywnie uzupełniane.

komentarz

Scenariusz jest przeznaczony do realizacji w klasie ósmej, w ciągu dwóch godzin lekcyjnych, które powinny być przeprowadzone łącznie. Zaproponowany scenariusz może być dla nauczyciela propozycją przeprowadzenia tzw. zajęć otwartych, z udziałem gości. Zaproszenie nauczycieli historii ze środowiska lokalnego może zaowocować ich włączeniem się wraz z uczniami w otwarty projekt „Zwierciadła patriotyzmu”.

Dobre pomysły rozwiązań dydaktycznych

Włączenie do lekcji archiwaliów pokazujących przejawy oporu społecznego wobec oficjalnej wersji władz PRL. Znakomita okazja do pokazania napięcia między polityką historyczną państwa a pamięcią zbiorową.

Prosimy uczniów, aby weszli na stronę: www.nowezbiory.ecs.gda.pl i wpisali w wyszukiwarce (pole z lupką) słowo Katyń. Mogą to zrobić na smartfonach na lekcji w klasie albo nauczyciel to wyświetli lub przygotuje i wydrukuje karty z archiwaliami. Można podzielić uczniów na grupy i rozdzielić odpowiednio materiał. Przed analizą archiwaliów zadajemy kilka pytań:

1. *Czemu miały służyć takie formy upamiętnienia Katynia?*
2. *Co sądzicie o takich formach, które Wam się w szczególności podobały i dlaczego?*
3. *Czy wiecie kto przygotowywał takie materiały?*

Jeśli uczniowie nic na ten temat nie wiedzą, zapraszamy ich do przeczytania informacji: <http://katynpromemoria.pl/historia-zbrodni-katynskiej/>, fragment „kłamstwo i walka o prawdę” lub: <https://histmag.org/Opozycjademokratyczna-w-PRL-wobec-zbrodni-katynskiej.-W-walce-o-prawde-15912/>

Edukacja emocjonalna jest w polskiej szkole niedoceniana – jej ważnym, bazowym elementem jest umiejętność nazywania uczuć, rozbudowywanie słownika w tym zakresie. W edukacji historycznej zaś kładzie się nacisk raczej na pobudzanie emocji i „zarażanie” nimi, niż na ich opis i rozumienie (empatia kognitywna). Poniższy pomysł wychodzi naprzeciw tym deficytom nauczania.

(...) Nadając tragedii wymiar ludzki i budując emocjonalną więź z ofiarami bezpośrednimi (zamordowani) i pośrednimi (ich bliscy) oraz skłaniając do refleksji i zadumy nad losem doświadczonych traumą kaźni katyńskiej, do umiejętności empatycznego podejścia i postawienia się w sytuacji obu kategorii ofiar, uczniowie dokonują pod kierunkiem nauczyciela rekonstrukcji ich stanu emocjonalnego w oparciu o zamieszczone na stronie katynpromemoria.pl relacje.

Autor: Konrad Knoch

Autor: Łukasz Opozda

Nauczyciel rozdaje uczniom „karty uczuć”, na których znajdują się imiona i nazwiska ofiar, z których tekstami będą pracować oraz katalog emocji, spośród których mogą wybierać celem charakterystyki stanu ofiar. Pozostawione jest także miejsce na własną refleksję ucznia.

Media społecznościowe sprzyjają upowszechnianiu informacji. W kontekście Web 2.0 oznacza to bardzo często udostępnianie informacji znajomym, przekształcanie jej i komentowanie oraz dokonywanie wyboru między tym, co podajemy dalej, a tym, co zatrzymujemy dla siebie (badania wskazują, że znacznie szybciej i szerzej rozchodzą się informacje nieprawdziwe). Stąd wart uwagi jest poniższy pomysł i rozmowa, którą przy tej okazji można odbyć.

Autor: Tomasz Kozakiewicz

I zadanie

- W części pierwszej zadania 1. uczniowie tworzą informację, którą mogliby przekazać wybranym rówieśnikom na temat treści na stronie – katynpromemoria.pl tak aby zachęcić ich do wejścia na tę stronę i samodzielnym zapoznaniu się z nią.
- W części drugiej zadania 1. uczniowie zastanawiają się, jaki środek komunikacji mogliby wykorzystać do przekazania swoim wybranym kolegom informacji stworzonej w części pierwszej zadania.”

**Centrum
Mieroszewskiego**

ul. Jasna 14/16a
00-041 Warszawa

T: + 48 22 295 00 30
F: + 48 22 295 00 31

kontakt@mieroszewski.pl
www.mieroszewski.pl

FB / IG / TT / YT

**Centrum
Mioszевского**

